

R O M Â N I A
ÎN ALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
Secția Penală

Decizia nr. 450/RC/2023

Decizia nr. 450/RC

Sedința publică din data de 7 septembrie 2023

Asupra recursului în casație de față;

Examinând actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

Prin sentința penală nr. 610/PI din 13.12.2022, pronunțată de Tribunalul Timiș în dosar nr. x/2020, s-a dispus, în baza art. 396 alin. (6) C. proc. pen., raportat la art. 16 alin. (1) lit. f) C. proc. pen. și cu aplicarea art. 154 alin. (1) lit. c) C. pen. și a Deciziilor nr. 297 din 26.04.2018 și 358 din 26.05.2022 ale Curții Constituționale, încetarea procesului penal împotriva inculpaților: A. și S.C. B. S.R.L., CUI x, pentru săvârșirea infracțiunii prevăzută de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000.

În baza art. 25 C. proc. pen., raportat la art. 397 C. proc. pen., s-a constatat că partea civilă Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale (AFIR) București și-a recuperat integral prejudiciul.

În baza art. 397 alin. (3) C. proc. pen. și art. 580 C. proc. pen., raportat la art. 25 alin. (3) C. proc. pen. s-a dispus desființarea declarației pe proprie răspundere a solicitantului (F) și declarația privind încadrarea societății B. S.R.L. în categoria întreprinderilor mici și mijlocii (E.10.2), documente inexacte și incomplete.

Pentru a se pronunța astfel, Tribunalul Timiș a constatat că prin rechizitoriul Ministerului Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Direcția Națională Anticorupție, secția de Combatere a Infracțiunilor Asimilate Infracțiunilor de Corupție din data de 07.12.2020, emis în dosarul cu nr. x/2016, au fost trimiși în judecată inculpații A. și B. S.R.L., pentru săvârșirea infracțiunii prev. de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000.

În actul de sesizare a instanței s-a reținut, în esență, că inculpatul A., în perioada martie 2011 - iulie 2014, în calitate de reprezentant legal al societății B. S.R.L., a folosit la nivelul Oficiului Județean de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit (OJPDRP) Timiș, documente inexacte și incomplete în cadrul cererii de finanțare nr. x/31.03.2011 și a contractului de finanțare nr. x/12.07.2012, aferente proiectului "Construcție unitate de depozitare cereale și procesare ulei în comuna Giera, județul Timiș" finanțat din fonduri europene în valoare eligibilă nerambursabilă de 5.376.759 RON, echivalentul a 1.248.232 euro, respectiv declarația pe proprie răspundere a solicitantului (F) și declarația privind încadrarea societății B. S.R.L. în categoria întreprinderilor mici și mijlocii (E.10.2), documente inexacte și incomplete, faptă ce a avut ca rezultat obținerea pe nedrept, în data de 31.07.2014, de fonduri din bugetul Uniunii Europene în cuantum de 1.318.671,87 RON, echivalentul sumei de 300.504,05 euro.

De asemenea, s-a reținut că inculpata B. S.R.L. (persoană juridică), prin reprezentatul său legal inculpatul A. care, acționând în numele și în interesul societății, în perioada martie 2011 - iulie 2014, a folosit la nivelul Oficiului Județean de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit (OJPDRP) Timiș, documente inexacte și incomplete în cadrul cererii de finanțare nr. x/31.03.2011 și a contractului de finanțare nr. x/12.07.2012, aferente proiectului "Construcție unitate de depozitare cereale și procesare ulei în comuna Giera, județul Timiș" finanțat din fonduri europene în valoare eligibilă nerambursabilă de 5.376.759 RON, echivalentul a 1.248.232 euro, respectiv declarația pe proprie răspundere a solicitantului (F) și declarația privind încadrarea societății B. S.R.L. în categoria întreprinderilor mici și mijlocii (E.10.2), documente inexacte și incomplete, faptă ce a avut ca rezultat obținerea pe nedrept, în data de 31.07.2014, de fonduri din bugetul Uniunii Europene în cuantum de 1.318.671,87 RON, echivalentul sumei de 300.504,05 euro.

Referitor la infracțiunea reținută în sarcina inculpaților, la termenul de judecată din data de 06.12.2022, având în vedere publicarea Deciziei nr. 358/26 mai 2022 a Curții Constituționale, tribunalul a pus în discuție intervenirea prescripției răspunderii penale.

Având în vedere cele statuate de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 358/2022, în special paragrafele 72-73, tribunalul a reținut că între data publicării în Monitorul Oficial a Deciziei nr. 297/2018 (data de 25.06.2018) și data publicării în Monitorul Oficial a O.U.G. nr. 71/2022 care a modificat art. 155 alin. (1) din C. pen. (data de 30.05.2022), C.

pen. a prezentat o formă care nu a conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale, fiind aplicabile doar termenele generale de prescripție prevăzute de art. 154 alin. (1) din C. pen.

La analiza naturii juridice a prescripției răspunderii penale, prima instanță a avut în vedere considerentele Deciziei nr. 1470 din 8 noiembrie 2011 a Curții Constituționale, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 320¹ din C. proc. pen. din 1969 și cele ale Deciziei nr. 1092 din 18 decembrie 2012, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 124 din C. pen.. Prin urmare, s-a observat că, dat fiind caracterul de normă de drept penal material, nu se impune instituirea unor dispoziții tranzitorii, întrucât, în acord cu art. 15 alin. (2) din Constituție reflectat în art. 13 din C. pen., legislația prevede soluția de urmat în cazul conflictului de legi."

Raportat la susținerile reprezentantei Ministerului Public privind luarea în considerare a întreruperii răspunderii penale intervenită ulterior publicării Ordonanței de Urgență nr. 71/2022 din 30 mai 2022, prin comunicarea expertizei inculpaților înainte de împlinirea termenului de prescripție, tribunalul a constatat că instituția prescripției reprezintă un ansamblu de norme juridice care reglementează o cauză de înlăturare a răspunderii penale, respectiv efecte, termene, condiții.

Prin urmare, instanța trebuie să se raporteze la instituția prescripției în ansamblul său și, odată stabilită legea penală mai favorabilă, nu poate face aplicarea unor dispoziții legale existente în altă lege sau variantă a acesteia. Astfel, nu trebuie făcută confuzie între natura actului care are ca efect întreruperea prescripției, acesta fiind unul de procedură, și natura normelor care reglementează întreruperea prescripției, norme de drept material. Cu alte cuvinte, dacă legea mai favorabilă este cea care nu mai reglementează întreruperea cursului prescripției și prescripția specială, aceasta retroactivează până la data săvârșirii infracțiunii, nemaiputând fi avută în vedere forma anterioară sau ulterioară și eventualele întreruperi.

În concluzie, prima instanță a constatat că forma C. pen., existentă între 25.06.2018 și 02.11.2020, data intrării în vigoare a Legii nr. 217/2020, reprezintă în cauza de față "legea penală mai favorabilă".

Ținând seama de infracțiunea reținută în sarcina inculpaților, prev. de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000, prin raportare la dispozițiile art. 154 alin. (1) lit. c) C. pen. s-a constatat că termenul de prescripție a răspunderii penale, în privința infracțiunii, este de 8 ani, iar conform art. 154 alin. (2) C. pen. termenele de prescripție încep să curgă de la data săvârșirii infracțiunii.

Raportat la conținutul constitutiv al infracțiunii prev. de art. 18¹ din Legea nr. 78/2000, instanța a apreciat că, momentul consumării infracțiunii este data obținerii pe nedrept de fonduri din bugetul UE, adică al ultimei creditări a contului societății B. S.R.L. cu sumele respective, adică data de 31.07.2014, ca atare, în ceea ce privește infracțiunea din prezenta cauză, termenul de prescripție a răspunderii penale de 8 ani a început să curgă la data de 01.08.2014.

Totodată, ca urmare a publicării deciziilor Curții Constituționale indicate, în perioada 25.06.2018 - 30.05.2022 nu a existat niciun caz de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale, această lege fiindu-le aplicabile inculpaților. Pe cale de consecință, nefiind întrerupt cursul prescripției răspunderii penale, tribunalul a constatat că la data de 30.09.2022 s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale de 8 ani, stabilit conform art. 154 alin. (1) lit. c) C. pen., termen în care au fost incluse cele 60 de zile cât termenele de prescripție au fost suspendate prin declararea stării de urgență pe teritoriul României, ca urmare a pandemiei generate de virusul SARS COV 2.

În acest context, tribunalul a reținut că datorită trecerii timpului, s-a stins dreptul statului de a mai solicita tragerea la răspundere penală a inculpaților, motiv pentru care, observând și manifestarea de voință a inculpaților, care, prin apărătorul lor ales, au precizat că nu solicită continuarea procesului penal, a dispus încetarea procesului penal împotriva inculpaților pentru săvârșirea infracțiunii reținute în sarcina lor prin actul de sesizare.

Împotriva sentinței penale nr. 610/PI din 13.12.2022 pronunțată de Tribunalul Timiș în dosar nr. x/2020, D.N.A - Serviciul Teritorial Timișoara și inculpații A., S.C. B. S.R.L. au declarat apel.

În motivele de apel formulate de D.N.A Serviciul Teritorial Timișoara s-a solicitat a se constata că sentința penală pronunțată de Tribunalul Timiș este nelegală și netemeinică întrucât în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal împotriva inculpaților A. și S.C. B. S.R.L., pentru săvârșirea infracțiunii prev. de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000, pe considerentul că s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale.

S-a arătat că în sarcina celor doi inculpați s-a reținut o activitate infracțională derulată în perioada martie 2011- iulie 2014, astfel termenul de început în privința activității infracționale este reprezentat de momentul depunerii cererii de finanțare împreună cu documentele aferente adică 31.03.2011, iar termenul de sfârșit este reprezentat de momentul

obținerii pe nedrept de fonduri din bugetul UE, respectiv 31.07.2014. Fiind în discuție un proiect pentru care s-au efectuat plăți nerambursabile, momentul consumării infracțiunii este acela al ultimei creditări a contului societății B. S.R.L. cu sumele respective, adică data de 31.07.2014.

S-a mai arătat că la data debutului activității infracționale, vechiul C. pen. (art. 122 lit. a) prevedea un termen general de prescripție de 15 ani pentru infracțiunea prevăzută de art. 18¹ din Legea nr. 78/2000, cu aplicarea art. 3, faptele având consecințe deosebit de grave, prejudiciul fiind mai mare de 200.000 RON, iar termenul special de prescripție prevedea depășirea termenului general cu încă jumătate (art. 124), ajungându-se astfel la un termen de prescripție maxim de 22 ani și 6 luni. De asemenea, tot potrivit vechiul C. pen. (art. 123 alin. (1) C. pen.), termenul putea fi întrerupt printr-un act care trebuia comunicat învinutului sau inculpatului. În prezenta cauză au fost îndeplinite numeroase acte de întrerupere a cursului termenului general de prescripție în conformitate cu legea în vigoare până la apariția Deciziilor CCR nr. 297 publicată în 26 aprilie 2018 și respectiv nr. 358 publicată în 09.06.2022, dar și după intrarea în vigoare a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 71/2022 publicată în Monitorul Oficial nr. 531 din data de 30 mai 2022, prin care s-a modificat art. 155 alin. (1) din C. pen.. Astfel, după publicarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 71/2022 publicată în Monitorul Oficial nr. 531 din data de 30 mai 2022, prin care s-a modificat art. 155 alin. (1) din C. pen. în sensul că termenul de prescripție a răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului, adică în sensul art. 124 C. pen. din 1968, a celor statuate de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 297/2018 și conform interpretării constante și unanime date de instanța supremă timp de aproape 4 ani (de la data publicării Deciziei nr. 297/2018 până la pronunțarea Deciziei nr. 358/2022), în prezentul dosar a fost efectuat raportul de expertiză contabilă judiciară nr. 100/24.06.2022, comunicat inculpaților, fiind astfel întrerupt termenul de prescripție a răspunderii penale. Prin urmare, termenul de prescripție generală a răspunderii penale pentru cei doi inculpați a fost întrerupt, situație în care prescripția răspunderii penale se stabilește raportat la termenul de prescripție specială a răspunderii penale (16 ani), care nu este împlinit.

În motivarea apelului declarat de inculpați s-a criticat sentința penală pronunțată de Tribunalul Timiș sub aspectul netemeinicii doar în ce privește latura civilă.

Prin decizia penală nr. 275/A din 30 martie 2023, pronunțată de Curtea de Apel Timișoara, secția penală, în dosarul nr. x/2020, s-au respins, în baza art. 421 pct. 1 lit. b) C. proc. pen., ca nefondate, apelurile declarate de D.N.A - Serviciul Teritorial Timișoara, inculpații A. și societatea B. S.R.L. Timișoara, împotriva sentinței penale nr. 610/PI din 13.12.2022, pronunțată de Tribunalul Timiș în dosar nr. x/2020.

Analizând calea de atac declarată de DNA - Serviciul Teritorial Timișoara, Curtea a reținut că prin decizia nr. 297 din 26 aprilie 2018 a Curții Constituționale, publicată Monitorul Oficial nr. 518 din 25 iunie 2018, s-a constatat, cu caracter general obligatoriu, că "soluția legislativă care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea "oricărui act de procedură în cauză", din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) din C. pen., este neconstituțională."

Ulterior, prin decizia nr. 358 din 26 mai 2022 a Curții Constituționale, publicată în Monitorul Oficial nr. 565 din 9 iunie 2022, s-a constatat, cu caracter general obligatoriu, că "dispozițiile art. 155 alin. (1) din C. pen. sunt neconstituționale".

În considerentele acestei decizii s-a arătat că:

"73. În consecință, Curtea constată că, în condițiile stabilirii naturii juridice a Deciziei nr. 297 din 26 aprilie 2018 ca decizie simplă/extremă, în absența intervenției active a legiuitorului, obligatorie potrivit art. 147 din Constituție, pe perioada cuprinsă între data publicării respectivei decizii și până la intrarea în vigoare a unui act normativ care să clarifice norma, prin reglementarea expresă a cazurilor apte să întrerupă cursul termenului prescripției răspunderii penale, fondul activ al legislației nu conține vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale."

În jurisprudența sa constantă, Curtea Constituțională a reținut că "atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor sale sunt general obligatorii și se impun cu aceeași forță tuturor subiecților de drept. În consecință, atât Parlamentul, cât și Guvernul, respectiv autoritățile și instituțiile publice urmează, în aplicarea legii criticate, să respecte cele stabilite de Curtea Constituțională în considerentele și dispozitivul prezentei decizii". (Decizia nr. 206 din 29 aprilie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 350 din 13 iunie 2013).

Prin Ordonanța de Urgență nr. 71/2022 din 30 mai 2022 pentru modificarea art. 155 alin. (1) din Legea nr. 286/2009 privind C. pen., publicată în Monitorul Oficial nr. 531 din 30 mai 2022, articolul 155 din Legea nr. 286/2009 privind C. pen. a fost modificat, având următorul cuprins:

"(1) Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului."

Având în vedere cele statuate de Curtea Constituțională prin decizia nr. 358/2022, în special paragrafele 72-73, instanța de apel a reținut că între data publicării în Monitorul Oficial a Deciziei nr. 297/2018 (data de 25.06.2018) și data publicării în Monitorul Oficial a O.U.G. nr. 71/2022 care a modificat art. 155 alin. (1) din C. pen. (data de 30.05.2022), C. pen. a prezentat o formă care nu a conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale, fiind aplicabile doar termenele generale de prescripție prevăzute de art. 154 alin. (1) din C. pen.. Prin urmare, se impune a se analiza natura juridică a instituției prescripției răspunderii penale, respectiv dacă face parte din dreptul substanțial sau din cel procedural.

La analiza naturii juridice a prescripției răspunderii penale, instanța de apel a avut în vedere considerentele deciziei nr. 1470 din 8 noiembrie 2011 a Curții Constituționale, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 320¹ din C. proc. pen.:

"Cât privește criteriile de delimitare a normelor de drept penal de cele de procedură penală, Curtea constată că așezarea acestor norme în C. pen. sau în C. proc. pen. nu constituie un criteriu pentru deosebirea lor. De asemenea, dacă se ia în considerare criteriul obiectului de reglementare al normei, se constată că art. 320¹ alin. (7) din C. proc. pen. este o normă care privește cuantumul pedepsei aplicabile anumitor infracțiuni, putând fi încadrată în categoria normelor de drept substanțial, și nu în categoria celor de procedură penală. La aceeași concluzie se ajunge și dacă se ia în considerare criteriul scopului normei, care atribuie un drept, o facultate, nefiind o normă care să reglementeze proceduri. Totodată, nu poate fi înlăturat nici criteriul rezultatului la care conduce normă cu privire la răspunderea penală pe care o poate înlătura, reduce sau agrava. În măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecătii, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile. Așadar, faptul că textul în discuție figurează în C. proc. pen. nu este un impediment în considerarea lui ca fiind o normă de drept penal susceptibilă de a fi aplicată retroactiv, în cazul în care este mai blândă."

Totodată, instanța de apel a reținut că, prin decizia nr. 1092 din 18 decembrie 2012, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 124 din C. pen., Curtea Constituțională a arătat următoarele:

"Astfel, Curtea constată că prin efectele sale prescripția, așa cum s-a arătat mai sus, înlătură răspunderea penală. Aceasta înseamnă că există o asemenea răspundere, dar care, prin efectul prescripției, este înlăturată. În unele legislații, efectul juridic al prescripției este arătat prin aceea că "înlătură acțiunea penală". Acest punct de vedere este parțial exact, deoarece prescripția aparține dreptului penal material, și nu dreptului procesual penal. Așa fiind, prescripția este o cauză de înlăturare a răspunderii penale. Este adevărat că, înlăturându-se răspunderea penală, se înlătură și acțiunea penală, dar acesta este un efect derivat, de ordin procesual, ce decurge din primul efect, din înlăturarea răspunderii penale, efect de ordin material. Prin urmare, prescripția răspunderii penale apare ca o cauză de înlăturare a răspunderii penale și, pe cale de consecință, ca o cauză de înlăturare sau de neaplicare a pedepsei. Această cauză face să înceteze dreptul de a trage la răspundere penală și a obligației corespunzătoare. Prescripția are așadar caracterul unei renunțări a statului de a mai aplica pedeapsa pentru o faptă săvârșită, cu condiția trecerii unui anumit termen sau interval de timp de la data săvârșirii faptelor."

Prin urmare, este de observat că, dat fiind caracterul de normă de drept penal material, nu se impune instituirea unor dispoziții tranzitorii, întrucât, în acord cu art. 15 alin. (2) din Constituție reflectat în art. 13 din C. pen., legislația prevede soluția de urmat în cazul conflictului de legi."

Instanța de apel a constatat că instituția prescripției reprezintă un ansamblu de norme juridice care reglementează o cauză de înlăturare a răspunderii penale, respectiv efecte, termene, condiții. Prin urmare, instanța trebuie să se raporteze la instituția prescripției în ansamblul său și o dată stabilită legea penală mai favorabilă, nu poate face aplicarea unor dispoziții legale existente în altă lege sau variantă a acesteia. Astfel, nu trebuie făcută confuzie între natura actului care are ca efect întreruperea prescripției, acesta fiind unul de procedură, și natura normelor care reglementează întreruperea prescripției, norme de drept material. Cu alte cuvinte, dacă legea mai favorabilă este cea care nu mai reglementează întreruperea cursului prescripției și prescripția specială, aceasta retroactivează până la data săvârșirii infracțiunii, nemaiputând fi avută în vedere forma anterioară și eventualele întreruperi.

În concluzie, instanța de apel a constatat că forma C. pen., existentă între 25.06.2018 și 30.05.2022, reprezintă în speță "legea penală mai favorabilă", astfel că urmează a se raporta la termenul general al prescripției răspunderii penale.

Art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000 incriminează activitățile ilegale referitoare la modalitatea de accesare a fondurilor europene, sub următoarea definiție:

"Folosirea sau prezentarea cu rea-credință de documente ori declarații false, inexacte sau incomplete, dacă fapta are ca rezultat obținerea pe nedrept de fonduri din bugetul general al Uniunii Europene sau din bugetele administrate de aceasta ori în numele ei, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi".

Raportat la conținutul constitutiv al infracțiunii, instanța de apel a apreciat că, momentul consumării infracțiunii este data obținerii pe nedrept de fonduri din bugetul UE, adică al ultimei creditări a contului societății B. S.R.L. cu sumele respective, adică data de 31.07.2014.

Conform art. 154 alin. (1) lit. c) C. pen., termenul de prescripție a răspunderii penale este de 8 ani, când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani dar care nu depășește 10 ani. Prin urmare, raportat la data săvârșirii faptelor de către inculpați, respectiv 31.07.2014, termenul de prescripție a răspunderii penale s-a împlinit în data de 30.09.2022, cu includerea celor 60 zile cât termenele de prescripție au fost suspendate prin declararea stării de urgență pe teritoriul României ca urmare a pandemiei generate de virusul SARS COV 2, astfel că în mod judicios judecătorul fondului a dispus încetarea procesului penal.

Cu privire la apelul formulat de către inculpații A. și S.C. B. S.R.L., instanța de apel a constatat că, în mod corect, tribunalul a dispus desființarea declarației pe proprie răspundere a solicitantului (F) și declarația privind încadrarea societății B. S.R.L. în categoria întreprinderilor mici și mijlocii (E.10.2).

Împotriva deciziei penale nr. 275/A din 30 martie 2023, pronunțată de Curtea de Apel Timișoara, secția penală, în dosarul nr. x/2020, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - DNA - Serviciul Teritorial Timișoara a formulat cerere de recurs în casație, la data de 18.04.2023, invocând motivul de casare reglementat de art. 438 alin. (1) pct. 8 C. proc. pen.

S-a arătat că, în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal față de inculpații A. și S.C. B. S.R.L., sub aspectul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000, pe considerentul că s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale.

În dezvoltarea motivului de recurs în casație, s-a susținut că, instanța de apel a procedat în mod greșit apreciind ca obligatorie aplicarea în cauză a interpretării date de considerentele Deciziei nr. 358/2022 a Curții Constituționale, prevederilor privind prescripția răspunderii penale, ca lege mai favorabilă, fără a avea în vedere că, în cazul prescripției răspunderii penale, Curtea Constituțională a României a pronunțat două decizii cu efecte contradictorii (nr. 297/2018 și nr. 358/2022), iar principiul supremației dreptului Uniunii Europene impune instanței naționale să asigure efectul deplin al cerințelor acestui drept, lăsând neaplicată, dacă este necesar, din oficiu, orice reglementare sau practică națională, chiar și ulterioară, care este contrară unei dispoziții de drept a Uniunii.

S-a apreciat că, se impunea ca instanțele de fond și apel să acorde prioritate principiului supremației dreptului Uniunii Europene, cu atât mai mult cu cât, în considerarea Deciziei CJUE din data de 21.12.2021, Completul de 5 Judecători al Înaltei Curți de Casație și Justiție a lăsat neaplicată decizia nr. 417/2019 a Curții Constituționale a României, considerând că ar fi generat un risc sistemic de impunitate (dec. pen. 41/07.04.2022, dosar x/2018, ICCJ).

S-a susținut că, în cauză nu se impunea constatarea încetării procesului penale motivat de împlinirea termenului general de prescripție, întrucât, instanța de apel trebuia să facă aplicarea dispozițiilor art. 155 alin. (1) C. pen., așa cum fusese statuat prin chiar Decizia nr. 297/2018 a Curții Constituționale a României, privind întreruperea cursului prescripției răspunderii penale prin acte de procedură care au fost comunicate suspectului/inculpatului, și să constate că termenul de prescripție specială nu s-a împlinit.

În baza art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) C. proc. pen., procurorul a solicitat admiterea recursului în casație, casarea deciziei atacate și a sentinței de fond, cu trimiterea cauzei spre rejudecare.

Analizând recursul în casație formulat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - DNA - Serviciul Teritorial Timișoara, în limitele prevăzute de art. 442 alin. (1) și (2) C. proc. pen., Înalta Curte apreciază că acesta este nefondat, în considerarea celor ce succed:

Cu titlu prealabil subliniază că recursul în casație este o cale extraordinară de atac, prin care Înalta Curte de Casație și Justiție este obligată să verifice, în condițiile legii, conformitatea hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, examinând exclusiv legalitatea deciziei recurate (art. 477 C. proc. pen.).

Astfel, recursul în casație este o cale extraordinară de atac, prin care sunt supuse verificării hotărâri definitive care au intrat în autoritatea de lucru judecat, însă, numai în cazuri anume prevăzute de lege și exclusiv pentru motive de nelegalitate, strict circumscrise dispozițiilor art. 438 alin. (1) din C. proc. pen.. Drept urmare, chestiunile de fapt analizate de instanța de fond și/sau apel intră în puterea lucrului judecat și excedează cenzurii Înaltei Curți investită cu judecarea recursului în casație, fiind obligatoriu ca motivele de casare prevăzute limitativ de lege și invocate de recurent să se raporteze exclusiv la situația factuală și elementele care au circumstanțiat activitatea imputată astfel cum au fost stabilite prin hotărârea atacată, în baza analizei mijloacelor de probă administrate în cauză.

Cu alte cuvinte, recursul în casație nu presupune examinarea unei cauze sub toate aspectele, ci doar controlul legalității hotărârii atacate, respectiv al concordanței acesteia cu regulile de drept aplicabile, însă exclusiv din perspectiva motivelor prevăzute de art. 438 alin. (1) din C. proc. pen., având, așadar, ca scop exclusiv sancționarea deciziilor neconforme cu legea materială și procesuală.

Prin limitarea cazurilor în care poate fi promovată, această cale extraordinară de atac tinde să asigure echilibrul între principiul legalității și principiul respectării autorității de lucru judecat, legalitatea hotărârilor definitive putând fi examinată doar pentru motivele expres și limitativ prevăzute, fără ca pe calea recursului în casație să poată fi invocate și analizate de către Înalta Curte de Casație și Justiție orice încălcări ale legii, ci numai cele pe care legiuitorul le-a apreciat ca fiind importante.

Aceste considerații sunt valabile și cu privire la cazul de recurs prevăzut de dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 8 din C. proc. pen., potrivit căruia hotărârile sunt supuse casării dacă "în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal".

În speță, recurenta solicită să fie casată decizia instanței de apel, în principal, pentru că principiul supremației dreptului UE impune instanței naționale să asigure efectul deplin al cerințelor acestuia și să lase neaplicată orice reglementare sau practică națională care este contrară unei dispoziții de drept a Uniunii. Este vorba despre Decizia nr. 67/2022 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, respectiv Deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale.

Incidența Hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene

În raport de problematica juridică relevată de recurentă (greșita încetare a procesului penal prin aplicarea unei decizii a ICCJ, respectiv a două decizii pronunțate de CCR) și de argumentele prezentate (preeminența dreptului Uniunii față de dreptul intern), se impun câteva precizări:

Înalta Curte de Casație și Justiție recunoaște, pe deplin și fără rezerve, supremația dreptului Uniunii, și, în limitele competențelor legitime, aplică cu prevalență, dispozițiile acestuia.

Astfel, instanța supremă urmărește ca, prin valorificarea interpretărilor date de Curtea de Justiție a Uniunii Europene (în continuare, CJUE) în deciziile pronunțate, să le asigure eficiența practică, ținând seama, în mod corespunzător, de domeniul de aplicare al acestora.

Preliminar analizei, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că obiectul pe fond al cauzei îl constituie infracțiunea prev. de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, care face parte din Secțiunea a 4¹-a "Infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene".

Astfel, *ratione materiae*, aceasta poate face obiectul examenului de conformitate cu interpretarea dată de CJUE în jurisprudența sa, cel mai recent în cauza C-107/23 din 24.07.2023. Hotărârea pronunțată în această cauză a fost generată de o sesizare cu o cerere de decizie preliminară făcută de o instanță din România, vizând interpretarea dispozițiilor dreptului intern care reglementează materia prescripției răspunderii penale, în legătură cu principiile legalității incriminării și pedepsei și regimul aplicării legii penale mai favorabile, prin prisma respectării dreptului Uniunii, a art. 325 alin. (1) din TFUE, art. 49 alin. (1) din Cartă, art. 2 din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene (par. 73-74 din Hotărâre).

Înalta Curte de Casație și Justiție reține că, potrivit art. 19 alin. (1) și (3) lit. b) din TUE, Curtea de Justiție a Uniunii Europene asigură interpretarea dreptului Uniunii, respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor.

Oferind reperele necesare înțelegerii procedurii prevăzută de art. 267 din TFUE, Curtea de Justiție notează că aceasta e întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între statele naționale și Curte, și că instanța națională este singura competentă să constate și să aprecieze situația de fapt din litigiul național, precum și să interpreteze și să aplice dreptul național (pct. 76 din Hotărârea C-107/23 din 24.07.2023, Hotărârea din 31 ianuarie 2023, Puig Gordi și alții, C-158/21,

EU:C:57, pct. 61, Hotărârea din 21 martie 2023, Mercedes-Benz Group, C-100/21, EU:C:2023:229, pct. 59).

Așadar, CJUE furnizează elemente de interpretare a dreptului Uniunii, în coordonatele fixate de instanța de trimitere, necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe (pct. 23 din Hotărârea din 5 decembrie 2017, Cauza C-42/17, Marea Cameră; Hotărârea din 5 iulie 2016, Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, pct. 16), în cazul infracțiunilor de fraudă care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene.

Raportând datele obiectului cauzei pe fond la limitele trasate prin interpretarea făcută de CJUE în Hotărârea C-107/23 din 24.07.2023, se constată că prezintă relevanță, în special, punctele 95-138 din Hotărâre, din secțiunea "obligațiile ce revin instanțelor". În esență, sunt reamintite principiile și orientări din jurisprudența anterioară, cu accent pe:

- obligația de a interpreta reglementările naționale conform dreptului Uniunii și de a lăsa neaplicate, la nevoie, dispoziții sau practici naționale contrare acestuia în cazul fraudelor grave care aduc atingere intereselor financiare ale UE -pct. 95,97,98,99 (aspect cu care ICCJ este, în principiu, în acord, însă în limitele ce vor fi arătate);

- efectul direct al art. 2 alin. (1) din Convenția PIF -pct. 96 (aspect de necontestat).

În egală măsură și consecvență jurisprudenței anterioare, Curtea de la Luxemburg pune accent pe obligația instanțelor de a verifica dacă, lăsând neaplicate decizii sau practici naționale, drepturile fundamentale se mai bucură de protecție, așa cum cere Carta și principiile de bază ale dreptului Uniunii -pct. 100-101 (aspect cu care, de asemenea, ICCJ este în acord).

CJUE prezintă, apoi, interpretarea făcută de instanța de trimitere principiilor legalității infracțiunilor și pedepselor și a aplicării retroactive a legii penale mai favorabile și concluzionează că efectele unei decizii a Curții Constituționale se limitează la perioada ulterioară publicării ei în Monitorul oficial (pct. 122), iar instanțele naționale ar fi obligate "să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile ce permite punerea în discuție a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare".

Din cuprinsul considerentelor Hotărârii CJUE, Înalta Curte de Casație și Justiție reține că informațiile și explicațiile instanței de trimitere conțin omisiuni și informații neconforme ce influențează, în ansamblu, procesul de interpretare pe componenta efectelor deciziilor Curții Constituționale, a interdicției retroactivării/ultraactivării unei legi penale mai severe, a respectării principiului legalității incriminării și pedepsei (pct. 102, 111, 119, 121, 122).

Informațiile și explicațiile instanței de trimitere neconforme

În procesul de evaluare a conformității normelor cu dreptul Uniunii, folosind informațiile și explicațiile instanței de trimitere, CJUE reține următoarele:

"Contrar standardului național de protecție referitor la previzibilitatea legii penale, care, potrivit instanței de trimitere, se limitează la neutralizarea efectului de întrerupere al actelor de procedură efectuate în perioada cuprinsă între 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale, și 30 mai 2022, data intrării în vigoare a O.U.G nr. 71/2002, standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (lex mitior) ar permite, cel puțin în anumite cazuri, neutralizarea efectului de întrerupere al unor acte de procedură efectuate chiar și înainte de 25 iunie 2018, dar după intrarea în vigoare a C. pen. la 1 februarie 2014, respectiv pentru o perioadă mai mare de patru ani" (pct. 122).

Totodată, în același context argumentativ, vorbind despre standardul național de protecție al drepturilor fundamentale și folosind informațiile și interpretările oferite de instanța de trimitere, CJUE conchide [folosind sintagma "În consecință..."] că instanțele naționale nu pot, ca în cazul infracțiunilor de fraudă gravă ce aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii, să aplice standardul de protecție referitor la principiul aplicării legii penale mai favorabile (lex mitior) pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale (pct. 124 din Hotărâre).

Înalta Curte constată, astfel, că sub trei aspecte (cel puțin) informațiile și explicațiile instanței de trimitere sunt incomplete sau neconforme:

- 1) -explicațiile vizând efectele pe care le produce o decizie de neconstituționalitate în dreptul intern (pct. 105-106, 113 din cererea de hotărâre preliminară);
- 2) -oferirea unei interpretări proprii, izolate și contrară jurisprudenței obligatorii a ICCJ (Decizia 67/2022) și CCR prin

care neagă natura și regimul juridic al situației analizate, ca fiind o succesiune de legi penale în timp, cu incidența inerentă a legii penale mai favorabile (pct. 95-96, 105, 121 din cererea de hotărâre preliminară);

3) -omisiunea de a furniza toate elementele ce configurează natura și regimul normelor care reglementează legalitatea incriminării și pedepselor în dreptul nostru. Pe cale de consecință, Hotărârea CJUE nu se referă la standardul de protecție circumscris interdicției aplicării retroactive/ultraactive a legii penale mai severe, principii esențiale atât în dreptul Uniunii cât și în jurisprudența CEDO.

În primul rând, Înalta Curte de Casație și Justiție reține că, în ceea ce privește deciziile Curții Constituționale, efectele acestora se aplică nu doar în privința raporturilor juridice ce urmează a se naște după publicarea în Monitorul oficial, (facta futura), așa cum a explicat instanța de trimitere, ci și situațiilor juridice pendinte și, în mod excepțional, unor situații care au devenit facta praeterita, în temeiul art. 147 alin. (1) din Constituție și a jurisprudenței dezvoltate pe marginea acestuia de către Curtea Constituțională (Decizia nr. 847 din iulie 2008, Decizia nr. 26 din 3 martie 2016).

Astfel, Curtea Constituțională a stabilit că decizia de constatare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă, prin efectul acesteia prevederea neconstituțională încetându-și aplicarea pentru viitor (Decizia nr. 847 din 8 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial nr. 605 din 14 august 2008).

Rezultă, cu evidență, că o normă juridică care a fost declarată neconstituțională s-a bucurat doar anterior de prezumția de conformitate cu Constituția, ulterior unui astfel de moment, însă, respectiva normă nemaiputând fi valorificată juridic în niciun fel, deoarece ar conduce la consfințirea ultraactivității acesteia, contrar oricărei prevederi legale.

În consecință, orice cauză în care este incidentă o decizie a Curții Constituționale admisă este considerată pendinte până la finalizarea procesului penal. În acest sens, Curtea Constituțională a subliniat că excepția de neconstituționalitate nu poate constitui doar un instrument de drept abstract, prin aplicarea deciziilor de constatare a neconstituționalității numai raporturilor juridice care urmează a se naște, (deci unor situații viitoare ipotetice), întrucât și-ar pierde esențialmente caracterul concret.

Având în vedere că excepția de neconstituționalitate este, de principiu, o chestiune prejudicială, o problemă juridică a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este conexă, Curtea a reținut că aplicarea pentru viitor a efectelor sale vizează atât situațiile juridice ce urmează a se naște - facta futura, cât și situațiile juridice pendinte și, în mod excepțional, acele situații care au devenit facta praeterita. În aceste condiții, Curtea a mai reținut că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică în cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării acesteia (cauze pendinte), în care respectivele dispoziții sunt aplicabile, indiferent de invocarea excepției până la publicarea deciziei de admitere, întrucât ceea ce are relevanță este ca raportul juridic guvernat de dispozițiile legii declarate neconstituționale să nu fie definitiv consolidat. În acest mod, efectele deciziei de admitere a instanței de contencios constituțional se produc erga omnes (Decizia nr. 660 din 4 iulie 2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 525 din 2 august 2007; Decizia nr. 5 din 9 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 74 din 31 ianuarie 2007; Decizia 126 din 3 martie 2016 publicată în Monitorul Oficial nr. 185 din 11 martie 2016).

Or, din această perspectivă, interpretarea furnizată de către instanța de trimitere cu privire la întinderea duratei neutralizării efectului de întrerupere al actelor de procedură, potrivit interpretării constituționale tradiționale din dreptul intern, și legătura directă a acesteia cu standardul național de protecție referitor la previzibilitatea legii penale este echivocă și, prin urmare, neconformă.

În al doilea rând, informațiile neconforme oferite de instanța de trimitere cu privire la calificarea normelor care reglementează legalitatea incriminării și legalitatea sancțiunilor penale, activitatea legii penale și a principiilor adiacente, a condus și la ignorarea efectului aplicării ultraactive/retroactive a legii penale mai severe, principii de bază ale dreptului Uniunii și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului (în continuare, CtEDO).

Interdicția aplicării retroactive a legii penale mai severe în procesul penal, în cazul unei succesiuni de legi penale în timp

Art. 15 alin. (2) din Constituție, precum și art. 1, 2 și 5 din C. pen., interzic retroactivitatea unei legi penale mai severe. Acest principiu este unul fundamental, fiind prevăzut atât în dreptul intern, cât și în Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (în art. 7), și Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene (art. 49), documente care interzic aplicarea retroactivă a legii penale mai severe. Conceptul este unul esențial, adiacent principiului legalității incriminării și sancțiunilor penale, indisolubil legat de statul de drept. Acesta din urmă este, la rândul său, valoare primară pe care se întemeiază Uniunea (art. 2 TUE).

Printre efectele anihilării Deciziilor Curții Constituționale și a Deciziei nr. 67/2022 a ICCJ ar fi ultraactivitatea legii penale,

respectiv a art. 155 alin. (1) C. pen. în configurarea anterioară scoaterii lui din fondul normativ, sau aplicarea retroactivă a aceluiași prevederi pentru perioada anterioară Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 71/2022, în forma actuală a textului.

Stabilind că prevederile inițiale ale art. 155 alin. (1) din C. pen. sunt neconstituționale, Curtea Constituțională a consfințit dispariția totală a acestuia din ordinea juridică internă. Altfel spus, între data de 25 iunie 2018 (data publicării în Monitorul oficial a Deciziei nr. 297 a CCR) și 30 mai 2022 (data publicării O.U.G. nr. 71/2022) nu a mai existat niciun caz de întrerupere a termenelor de prescripție a răspunderii penale.

În continuare, în scopul de a acoperi acest vid, prin O.U.G. nr. 71/2022 a fost modificat C. pen., și în cuprinsul art. 155 alin. (1) a fost reglementată, în conținut, instituția întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale. Norma astfel modificată începând cu 30 mai 2022 conține dispoziții mai severe, deoarece până la această dată nu exista niciun caz de întrerupere al termenului prescripției răspunderii penale, pe când, în noua configurare juridică, cursul acesteia se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului.

Drept urmare, cazurile de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale în condițiile O.U.G. nr. 71/2022 se vor aplica numai cu privire la faptele comise începând cu data de 30 mai 2022. Acestea nu pot fi aplicate retroactiv în cauzele pendinte, întrucât nu au natura unei legi penale mai favorabile, ci dimpotrivă.

În jurisprudența CJUE se reține că "acest principiu fundamental al dreptului Uniunii [principiul securității juridice] impune, pe de o parte, ca normele de drept să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea lor să fie previzibilă pentru justițiabili, mai ales atunci când ele pot produce consecințe defavorabile. Principiul menționat constituie un element esențial al statului de drept, care este identificat la articolul 2 TUE atât ca valoare fondatoare a Uniunii, cât și ca valoare comună statelor membre (pct. 114 din Hotărâre, precum și Hotărârea din 28 martie 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, punctele 161 și 162, precum și Hotărârea din 16 februarie 2022, Ungaria/Parlamentul și Consiliul, C-156/21, EU:C:2022:97, punctele 136 și 223).

În Cauza C42/17 ("Taricco 2"), CJUE a reținut că "principiul neretroactivității legii penale se opune în special ca o instanță să poată, în cursul unei proceduri penale, fie să sancționeze penal un comportament care nu este interzis de o normă națională adoptată înainte de săvârșirea infracțiunii imputate, fie să agraveze regimul răspunderii penale a celor care au făcut obiectul unei astfel de proceduri". Prin aducerea la îndeplinire a obligației de a nu aplica dispozițiile din dreptul intern care permiteau constatarea intervenirii prescripției (obligație stabilită anterior de Curte în "Taricco 1") se aduce atingere principiului legalității incriminării, astfel încât "acestor persoane li s-ar putea aplica, din cauza neaplicării acestor dispoziții, sancțiuni pe care, după toate probabilitățile, le-ar fi evitat dacă respectivele dispoziții ar fi fost aplicate. Astfel, persoanele menționate ar putea fi supuse în mod retroactiv unor condiții de incriminare mai severe decât cele în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii" (pct 60).

Explicațiile cu privire la Cartă [articolul 52 alin. (3)] confirmă că dreptul recunoscut la articolul 49 vizând protecția drepturilor fundamentale, are același înțeles și același domeniu de aplicare precum cel garantat de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Art. 7 din CEDO interzice, în mod absolut, aplicarea retroactivă a dreptului penal atunci când se face în dezavantajul persoanei în cauză. Orice condamnare și pedeapsă aplicată unei persoane trebuie să aibă o bază legală, aceasta fiind expresia principiului "nicio pedeapsă fără lege" (Del Rio Prada împotriva Spaniei, Marea Cameră, pct. 116; Kokkinakis împotriva Greciei, pct. 52).

Principiul neretroactivității legii penale mai severe se aplică atât dispozițiilor care definesc infracțiunile (Vasiliuskas împotriva Lituaniei, MC, pct. 165-166) cât și celor care stabilesc pedepsele (Jamil împotriva Franței, pct. 34-36; M împotriva Germaniei, pct. 123, 135-137; Gurguchiani împotriva Spaniei, pct. 32-44).

Obligația de a aplica, dintre mai multe norme penale, pe cea ale cărei dispoziții sunt mai favorabile persoanei acuzate, constituie o clarificare a normelor referitoare la succesiunea legilor penale, care este conformă cu un alt element esențial al articolului 7 [din CEDO], și anume previzibilitatea sancțiunilor (Hotărârea Scoppola împotriva Italiei, par 108).

Aplicarea unei pedepse mai severe pentru simplul motiv că aceasta era prevăzută la momentul săvârșirii infracțiunii ar determina o aplicare în detrimentul persoanei acuzate a normelor care guvernează succesiunea legilor penale în timp. Aceasta ar echivala cu ignorarea oricărei modificări legislative favorabile persoanei acuzate, intervenită înainte de hotărâre, și cu continuarea aplicării unor pedepse pe care statul și colectivitatea pe care o reprezintă le consideră în prezent excesive (ibidem).

Într-o altă cauză, Curtea de la Strasbourg a constatat, de asemenea, că a fost încălcat art. 7 din Convenție întrucât aplicarea retroactivă a Codului [penal] din 2003 [în raport de codul anterior din anul 1976] a fost în detrimentul reclamantilor în ceea ce privește impunerea pedepselor, astfel încât nu se poate afirma că aceștia au beneficiat de garanții efective împotriva impunerii unei pedepse mai severe" (Hotărârea din 18 iulie 2013, Maktouf și Damjanovic împotriva Bosniei și Herțegovina, par 70).

Calificarea normelor și a regimului acestora are incidență directă asupra legalității infracțiunilor și pedepselor

Înalta Curte de Casație și Justiție a fundamentat Decizia nr. 67/2022, în principal, pe principiul legalității incriminării, conștiințind caracterul de normă de drept material celei care reglementează materia prescripției răspunderii penale, așa cum este recunoscut, în mod tradițional, în doctrină, jurisprudența Curții Constituționale, sau a instanțelor judecătorești, cu consecințele specifice ce decurg din art. 7 CEDO, art. 49 alin. (1) din Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene.

Instituția juridică a prescripției răspunderii penale este reglementată în Partea generală a C. pen. și cuprinde totalitatea normelor în dispozițiile art. 153 din C. pen. (prescripția răspunderii penale), art. 154 din C. pen. (termenele de prescripție a răspunderii penale), art. 155 din C. pen. (întreruperea cursului prescripției penale) și art. 156 din C. pen. (suspendarea cursului prescripției penale). Așadar, instituția juridică a prescripției penale cuprinde domeniul de aplicare și excepțiile de la acesta, termenele în care poate interveni și modalitatea de calcul al acestora, întreruperea și suspendarea cursului acestor termene și efectele împlinirii termenului de prescripție, fiind dispoziții de drept material în integralitate.

Din această perspectivă, separarea regimului aplicabil actelor întreruptive de prescripție de restul elementelor acesteia (celor dintâi atribuindu-li-se caracter de drept procesual) ar fi forțată și nesusținută de argumente juridice, contrară unei jurisprudențe consolidate, cel mai recent exprimată de către instanța supremă prin Deciza nr. 67/2022, prin care au fost explicitate efectele de drept material ale întreruperii cursului prescripției, constând în modificarea regimului răspunderii penale prin prelungirea intervalului de timp în care statul poate exercita, în mod legal, dreptul de a trage la răspundere penală.

Consecința includerii în dreptul național a normelor în materia prescripției răspunderii penale în domeniul de aplicare a principiului legalității incriminării rezidă în obligația autorităților judiciare de a asigura respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor acuzate, astfel cum rezultă acestea din conținutul art. 7 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și art. 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în special sub aspectul cerinței ca legea penală aplicabilă să fie previzibilă, precisă și neretroactivă.

Legalitatea infracțiunilor și a pedepselor este un principiu fundamental atât în dreptul intern, cât și în dreptul Uniunii și în jurisprudența CtEDO. Acesta implică cerințe privind accesibilitatea și previzibilitatea în ceea ce privește definirea infracțiunii și stabilirea pedepsei (par. 104 din Hotărârea CJUE C-107/23 din 24.07.2023; cauzele CtEDO Cantoni împotriva Franței, pct. 29, Kafkaris împotriva Ciprului, pct. 140, Del Rio Prada împotriva Spaniei, pct. 91).

În privința protecției drepturilor fundamentale, hotărârea face referire la respectarea drepturilor garantate de Cartă și la principiile generale ale dreptului Uniunii (pct. 101 cauza C-107/23 din 24.07.2023; Hotărârea din 17 ianuarie 2019, Dzivev și alții, C-310/16, EU:C:2019:30, pct. 33, Hotărârea din 21 decembrie 2021, euro Box Promoton și alții, C-357/19, C-378/19, C-547/19 și C-840/19, EU:C:2021:1034, pct. 204). Or, art. 52 alin. (3) din Cartă prevede în mod expres că "În măsura în care prezenta cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată".

Mai mult, CJUE subliniază că cerințele de previzibilitate, precizie, neretroactivitatea legii penale constituie expresia specifică a principiului securității juridice, principiu fundamental al dreptului Uniunii, element esențial al statului de drept care este identificat la art. 2 TUE atât ca valoare fondatoare a Unii, cât și ca valoare comună statelor membre (pct. 114 cauza C-107/23 din 24.07.2023, Hotărârea din 28 martie 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C.2017:236, pct. 161-162, Hot din 16 februarie 2022, Ungaria/Parlamentul și Consiliul, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 136 și 223).

Dreptul justițiabilului de a putea ști în ce condiții se poate angaja răspunderea sa penală și ce sancțiune riscă, a fost circumscris condiției previzibilității legii penale, în jurisprudența instanțelor europene.

Funcția decizională acordată instanțelor servește tocmai la îndepărtarea îndoielilor ce ar putea exista în privința interpretării normelor (cauza Kafkaris împ. Ciprului, pct. 141).

CtEDO sancționează interpretarea extensivă sau prin analogie a legii penale în defavoarea inculpatului. Orice

condamnare și pedeapsă aplicată unei persoane trebuie să aibă o bază legală, aseasta fiind expresia principiului "nicio pedeapsă fără lege" [Del Rio Prada împotriva Spaniei (Marea Cameră), pct. 116; Kokkinakis împotriva Greciei, pct. 52].

Subliniind importanța ca normele de drept să fie clare și precise, iar aplicarea lor să fie previzibilă, mai ales atunci când ele pot produce consecințe defavorabile, CJUE afirmă că aceste cerințe constituie o expresie specifică a principiului securității juridice (par. 114).

Obligația de a garanta recuperarea eficientă a resurselor proprii ale Uniunii nu poate exonera o instanță de a asigura respectarea drepturilor fundamentale garantate de Cartă, atunci când se pune problema unor infracțiuni contra intereselor financiare ale Uniunii Europene, deoarece dispozițiile Cartei nu au o valoare inferioară celei a art. 325 alin. (1) din TFUE (Hotărârea Kolev, punctele 68 și 71, Hotărârea Dzivev, punctul 33, și Hotărârea Euro Box Promotion, punctul 204).

În cauza pendinte, dreptul fundamental este cel prevăzut de art. 49 alin. (1) din Cartă (teză ultimă), care interzice atât ultraactivitatea unei legi care a ieșit din fondul activ și care este mai severă (respectiv aprecierea că sunt incidente cazurile de întrerupere a cursului prescripției ulterior datei de 25 iunie 2018 în procesele care nu s-au încheiat), cât și aplicarea retroactivă a unei legi penale mai severe (art. 155 C. pen., în conținutul prev. de O.U.G. nr. 71/2022).

În mod inevitabil, pentru a respecta legalitatea aplicării sancțiunilor penale în procesele în curs, este incidentă instituția legii penale mai favorabile, care este corolarul principiului neretroactivității legii penale mai severe.

De altfel, principiul aplicării legii penale mai favorabile, face parte, de asemenea, din dreptul primar al Uniunii. Curtea de Justiție arată, în jurisprudența sa, că aplicarea legii penale mai favorabile se întemeiază pe constatarea că legiuitorul și-a schimbat optica "fie cu privire la calificarea penală a faptelor, fie cu privire la pedeapsa care trebuie aplicată unei infracțiuni". În Hotărârile din 7 august 2018, Clergeau și alții, C-115/17, EU:C:2018:651, pct. 26; din 6 octombrie 2016, Paoletti și alții, C-218/15, EU:C:2016:748, pct. 25 și din 3 mai 2005, Berlusconi și alții, C-387/02, C-391/02 și C-403/02, EU:C:2005:270, pct. 68 și 69, Curtea a statuat că acest principiu decurge din tradițiile constituționale comune ale statelor membre și, în consecință, trebuie să fie considerat ca făcând parte dintre principiile generale ale dreptului Uniunii pe care instanța națională trebuie să le respecte atunci când aplică dreptul național. Astfel, Curtea indică faptul că principiul lex mitior se aplică normelor de drept material în aceste cauze.

În continuare, trebuie analizat dacă o decizie a Curții Constituționale care consființește neconstituționalitatea totală a unei norme de drept material în materie penală poate fi considerată ca încadrându-se într-o "modificare legislativă", în sensul dreptului Uniunii.

Înalta Curte de Casație și Justiție reține că instanța de trimitere a comunicat o altă informație neconformă Curții de Justiție.

În paragraful 39 al Hotărârii, Curtea de Justiție a UE reține că "potrivit instanței de trimitere, situația caracterizată prin lipsa unei cauze de întrerupere a termenului de prescripție în materie penală nu rezultă dintr-un act care să reflecte voința legiuitorului (...). Or, principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile ar fi aplicabil numai în cazul succesiunii în timp a unor legi adoptate de legiuitor".

Înalta Curte constată că intervenția legiuitorului delegat (Guvernul României) prin O.U.G nr. 71/2022 privind modificarea C. pen., prin care reglementează instituția întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale, dând conținut art. 155 alin. (1) C. pen., contrazice flagrant alegațiile instanței de trimitere.

Așa cum a fost menționat anterior, efectul constatării neconstituționalității art. 155 C. pen., este scoaterea definitivă a acestuia din ordinea juridică, ulterior publicării deciziei în Monitorul oficial. Acest fapt echivalează, din punct de vedere material, cu o modificare a legii, caracter consființit prin decizii ale Curții Constituționale. Astfel, instanța de contencios constituțional statuează că odată constatată "lipsa de conformitate cu legea superioară, Constituția, lipsește de efecte juridice actul normativ, sancțiunea aplicată vizând exclusiv îndepărtarea actului din fondul activ al dreptului" (pct. 80, Decizia nr. 68/2017 a Curții Constituționale; în același sens, Decizia nr. 847 din 8 iulie 2008, pct. 73 din Decizia nr. 358/2022).

De altfel, această interpretare este conformă și cu jurisprudența CtEDO în care, analizând dacă a fost respectat art. 7 din Convenție, a analizat incidența unei decizii de neconstituționalitate ca și cum ar fi fost o modificare legislativă, deci o "succesiune a legilor în timp" (Hotărârea din 12 iulie 2016, Ruban împotriva Ucrainei (CE:ECHR:2016:0712JUD000892711, par. 41-46).

Înalta Curte de Casație și Justiție constată că, indiferent de modalitatea de abordare a acestei problematice de drept, în

cauză este inerentă analiza succesiunii de legi penale în timp, în raport de conținutul modificat al art. 155 alin. (1) C. pen., de la momentul intrării în vigoare a noului cod și până în prezent, urmare modificării aduse prin O.U.G. nr. 71/2022.

Drept urmare, indiferent de optica analizată și de soluția împărtășită, dreptul Uniunii protejează, prin art. 49 alin. (1) din Cartă, de o interpretare arbitrară. Instanța nu va putea anihila, sub niciun temei, respectarea principiului legalității incriminării și pedepselor, și nici a principiilor ce derivă direct din acesta, respectiv interdicția ultraactivității sau retroactivității unei legi penale mai severe într-o cauză ce se află în curs de judecată.

Schimbarea intempestivă a jurisprudenței consolidate ar conduce la încălcarea art. 7 din CEDO

În urma pronunțării Deciziei nr. 358/2022 de către Curtea Constituțională, instanțele judecătorești au pronunțat, în mod constant, soluții de încetare a procesului penal acolo unde se împlinise termenul general de prescripție. Așadar, ulterior acestei date, s-a înregistrat o practică judiciară generalizată cu privire la efectul concret al acesteia. De altfel, această practică vine într-o continuitate, fără întreruperi, a jurisprudenței naționale privitor la modalitatea de aplicare a legii penale în caz de succesiune de legi penale în timp.

CtEDO sancționează, din perspectiva previzibilității, orice interpretare în defavoarea acuzatului (in malam partem) atunci când această interpretare rezultă dintr-un riviriment imprevizibil al jurisprudenței (Dragotiniu și Militaru-Pridhorni împotriva României, pct. 39-48). Or, situația juridică pe care ar crea-o schimbarea modalității de evaluare și aplicare a instituției succesiunii de legi penale în timp, s-ar concretiza într-o astfel de schimbare intempestivă în defavoarea acuzaților.

Mai mult, anihilarea prevederilor Deciziilor CCR și ÎCCJ numai în cazul infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale UE, ar conduce la un arbitrar fără precedent, ajungându-se în acest fel ca în unele cauze, pentru infracțiuni de altă natură decât cele de fraudă cu fonduri europene dar de aceeași gravitate sau chiar sporită, să se beneficieze de înlăturarea răspunderii penale, deseori în cadrul aceluiași proces, și chiar în cazul aceluiași inculpat, atunci când există o pluralitate de infracțiuni.

Nu se poate vorbi de un risc sistemic de impunitate creat de Deciziile CCR, în condițiile în care legislația națională prevede un termen de prescripție de 8 sau 10 ani, mult peste termenele minime prevăzute de art. 12 din Directiva PIF.

Sanțiunile penale pentru fraudele împotriva intereselor financiare ale UE sunt, fără îndoială, efective și disuasive, ca atare. Este de necontestat că, teoretic, termenele generale de prescripție sunt adecvate în condițiile în care depășesc (spre dublu) termenele propuse de Directiva europeană.

Intervalele de timp de 8 sau 10 ani sunt, chiar și fără raportarea la termenele de prescripție specială, suficiente pentru a asigura echilibrul dintre obligația pe care statul român și-a asumat-o de a combate eficient acțiunile ilicite îndreptate împotriva intereselor financiare ale UE, pe de o parte, și drepturile persoanei acuzate de comitere a unei astfel de infracțiuni, pe de altă parte.

Este adevărat că dreptul Uniunii impune instanței naționale să lase neaplicate dispoziții legale sau practici naționale, însă nu în orice condiții. Un standard dublu de regim sancționator aplicabil persoanelor care săvârșesc infracțiuni ar fi incompatibil cu principiile pe care este fundamentat statul de drept

Principiul statului de drept presupune securitate juridică, respectiv încrederea legitimă a destinatarilor în efectele dispozițiilor legale în vigoare și în modul lor de aplicare, astfel încât orice subiect să își poată determina, în mod previzibil, conduita (Decizia CCR nr. 390/2021, pct. 86).

Instanțele judecătorești nu pot ca, de la caz la caz, să lase neaplicate prevederi legale sau decizii obligatorii ale CCR ori ÎCCJ, după cum nu pot da valoare juridică proprie și nici conținut propriu-zis unor noțiuni ca "risc sistemic de impunitate", sau "fraudă gravă intereselor financiare ale UE", ori "cauze a căror complexitate impune efectuarea unor cercetări mai îndelungate de către autorități" dacă acestea nu au o reglementare legală, pentru că într-o asemenea situație s-ar deschide calea arbitrarului. Instanțele trebuie să se limiteze la conținutul prevederilor legale, urmare transpunerii Directivei PIF prin Legea nr. 283/2020, respectiv Legea nr. 234/2022, în corpul Secțiunii a 4¹-a "Infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene", din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.

Problematika limitelor interpretării judiciare a unor norme de incriminare se subsumează standardului privitor la previzibilitatea legii penale. Curtea de la Strasbourg vorbește, în jurisprudența sa, despre caracterul previzibil în mod rezonabil al interpretării judiciare, deoarece "Justițiabilul trebuie să poată ști, pornind de la formularea dispoziției

relevante și, după caz, cu ajutorul interpretării ei de către instanțe sau beneficiind de asistență judiciară, ce fapte și omisiuni angajează răspunderea sa penală și ce pedeapsă riscă pentru acestea" (cauzele CtEDO Cantoni împotriva Franței, pct. 29; Kafkaris împotriva Ciprului, pct. 140; Del Rio Prada împotriva Spaniei, pct. 79). Or, un astfel de standard ar fi anihilat printr-o interpretare extinsă și imprezvizibilă a legii penale în defavoarea acuzatului, ori prin analogie.

Pronunțându-se cu privire la un astfel de potențial comportament din partea judecătorilor, CCR a conchis că "În măsura în care unele instanțe judecătorești lasă neaplicate din oficiu dispoziții naționale pe care le consideră ca fiind contrare dreptului european, în vreme ce altele aplică aceleași reglementări naționale, considerându-le conforme dreptului european, standardul de previzibilitate al normei ar fi puternic afectat, ceea ce ar genera o gravă însecuritate juridică și, implicit, încălcarea principiului statului de drept" (pct. 86 din Decizia nr. 390/2021).

Separarea puterilor în stat (legislativă, executivă și judecătorească) este, de asemenea, element esențial al statului de drept, potrivit art. 1 alin. (4) din Constituție. Aceasta implică interdicția pentru oricare dintre cele trei puteri de a intra în domeniul de competență al celeilalte. Instanțele judecătorești nu pot, astfel, exercita atributul de legiuitor pozitiv sau negativ.

ÎCCJ nu a înțeles, de altfel, că dreptul Uniunii ar incuraja astfel de comportamente. Cu atât mai puțin, dreptul Uniunii ar impune anihilarea unor norme din dreptul intern în orice condiții. În Cauza C42/17 ("Taricco 2"), Curtea de Justiție ia în considerare opinia instanței de trimitere (din Italia) care afirmă că "nu poate defini conținutul concret al condițiilor în care ar trebui să lase neaplicate aceste dispoziții, și anume în ipoteza în care acestea ar împiedica aplicarea unor sancțiuni efective și disuasive într-un număr considerabil de cazuri de fraudă gravă, fără a încălca limitele impuse marjei sale de apreciere de principiul legalității infracțiunilor și pedepselor" (pct. 50).

Or, este evident că un asemenea risc evidențiat de jurisprudența CJUE se regăsește și în cazul instanței supreme.

Prevederile legii care guvernează activitatea instanțelor judecătorești și fixează poziția lor față de lege, îi limitează atribuțiile exclusiv la identificarea normei aplicabile, analiza conținutului său și adaptarea la faptele juridice pe care le-a stabilit" fiindu-i interzisă competența de a legifera, prin substituirea autorității competente în acest domeniu" (pct. 44 Decizia CCR nr. 265/2014, în același sens, Decizia nr. 838/2009).

Încălcarea principiului separației puterilor în stat este sancționată de Curtea Constituțională și prin Decizia nr. 68/2017, în cadrul căreia comportamentul neconstituțional a vizat arogarea de către reprezentanții autorității judecătorești a atribuției aparținând puterii legislative, prin depășirea competențelor lor legal recunoscute (pct. 120 din Decizie).

În aceleași coordonate, referindu-se la comportamentul în afara cadrului constituțional, CCR a statuat că interpretarea contra legem făcută de instanțe echivalează cu "a permite judecătorului să legifereze", ceea ce a fost sancționat drept neconstituțional (pct. 55 Decizia nr. 265/2014).

În consecință, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că, așa cum CJUE evidențiază "atunci când răspunde la întrebări preliminare, revine Curții [de Justiție] obligația de a lua în considerare, în cadrul repartizării competențelor între instanțele Uniunii și instanțele naționale, contextul factual și normativ, astfel cum este definit în decizia de trimitere, în care se încadrează întrebările respective" (Hotărârea din 26 octombrie 2017, Argenta Spaarbank, C-39/16, EU:C:2017:813, pct. 38, Cauza C42/17 "Taricco 2", pct. 24), o primă concluzie care se poate trage este aceea că, în hotărârile preliminare, hotărâtor este cadrul fixat de instanța de trimitere. Această concluzie se desprinde atât din paragraful de mai sus, cât mai ales din parcursul considerentelor Hotărârii din cauza C-107/23 din 24.07.2023. În privința acesteia, ÎCCJ a identificat și analizat omisiunile și informațiile neconforme furnizate de către instanța de trimitere, cu efect de distorsiune în actul inferențial și, pe cale de consecință, în interpretarea, în ansamblu, a normelor (raționament corect din punct de vedere juridic, dar cu erori de ordin factual).

Cea de-a doua concluzie este că dreptul Uniunii nu impune instanței naționale să lase neaplicate Deciziile Curții Constituționale nr. 297/2018 și nr. 358/2022, și nici dispoziții legale sau practice naționale în orice condiții.

Observând că, deși CJUE vorbește despre posibilitatea de a da dreptului național o interpretare conformă dreptului Uniunii chiar prin îndepărtarea de la jurisprudența unei instanțe superioare, limitează, totuși, această posibilitate la interdicția ca acest lucru să se facă prin interpretări contra legem față de dreptul național (Hotărârea din 4 martie 2020, Telecom Italia, C-34/19, EU:C:2020:148, pct. 59 și 60), și Hotărârea din 4 mai 2023, ANI, C-40/21, EU:C:2023:367, pct. 71).

Cea de-a treia concluzie este în sensul că drepturile fundamentale nu pot fi mai puțin importante decât interesele financiare ale UE. Altfel spus, interesele financiare ale Uniunii nu pot fi protejate cu prețul încălcării drepturilor

fundamentale, a principiilor primare din dreptul penal român și dreptul internațional.

Cea de-a patra concluzie este în sensul că drepturile protejate de Carta Drepturilor Fundamentale ale UE nu pot fi interpretate de către instanța supremă într-un mod care să restrângă conținutul acestora.

Cea de-a cincea concluzie este în sensul că ÎCCJ nu poate aplica un standard dublu de regim sancționator persoanelor care săvârșesc infracțiuni, deoarece ar fi incompatibil cu principiile pe care este fundamentat statul de drept. De altfel, posibilitatea de a alege și/sau combina legea pe care o preferă în caz de succesiune de legi penale în timp, îi este prohibită judecătorului, Decizia nr. 265/2014 a Curții Constituționale, interzicând sub sancțiune de neconstituționalitate, crearea printr-un astfel de procedeu, a unei lex tertia.

Cea de-a șasea concluzie Standardul intern de protecție a drepturilor fundamentale nu periclitează supremația, unitatea și efectivitate dreptului Uniunii. Primul argument rezidă în identitatea valorilor protejate de CEDO, Carta DFUE, jurisprudența dezvoltată pe marginea acestora și cele din dreptul intern. De asemenea, prin termenele de prescripție prevăzute de dreptul intern (de 8 sau 10 ani), chiar fără raportarea la prescripția specială, cât și prin limitele de pedeapsă a închisorii prescrise de legiuitor, obiectivele prevăzute în Directiva PIF sunt protejate. Potrivit acestora, în cazul infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii, statele trebuie să prevadă niveluri de sancțiuni cu "efect de descurajare", respectiv "norme corespunzătoare referitoare la prescripție necesar combaterii activităților ilegale pe seama intereselor financiare ale Uniunii", cerințe, pe deplin, satisfăcute.

Cea de-a șaptea concluzie Chiar și în condițiile înlăturării răspunderii penale prin aplicarea prescripției generale, nu se pune problema absolvirii totale de răspundere a inculpaților, în condițiile în care, în toate cazurile, este antrenată răspunderea civilă în scopul recuperării prejudiciilor. Totodată, în astfel de cauze, rămân incidente măsurile de confiscare a instrumentelor și produsului infracțiunii sau a bunurilor rezultat al acestora, perspectivă din care nu se poate spune că interesul public este neglijat.

Cea de-a opta concluzie Instanța supremă este ținută ca, atunci când soluționează cauze cu incidență în materia combaterii fraudei împotriva intereselor financiare ale UE, să respecte, pe deplin, dreptul Uniunii în toate componentele sale, atât din perspectiva art. 325 alin. (1) din TFUE, cât și a respectării Cartei DFUE, care nu are o valoare inferioară. De altfel, chiar Directiva PIF subliniază, în partea introductivă care o fundamentează (pct. 28,31), că "efectul de descurajare urmărit prin aplicarea sancțiunilor penale necesită o atenție deosebită în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale. Prezenta Directivă respectă drepturile fundamentale și principiile consacrate, în special, de Carta DFUE, cu precădere dreptul (...) la un proces echitabil, principiile legalității și proporționalității infracțiunilor și pedepselor".

Cea de-a noua concluzie Relativ la respectarea drepturilor fundamentale, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că standardul de protecție al aplicării legii penale mai favorabile (mitior lex), atribuit dreptului intern prin Hotărârea C-107/23 din 24.07.2023, este, în realitate, și standard de protecție al drepturilor fundamentale în dreptului Uniunii, precum și standard de protecție al CEDO, așa cum rezultă din jurisprudența precitată, circumscris tradițiilor constituționale ale acelor state care califică prescripția răspunderii penale ca fiind o instituție de drept material. Acest principiu este consfințit la nivel de tratat, art. 67 din TFUE prevăzând că "Uniunea constituie un spațiu de libertate, securitate și justiție, cu respectarea drepturilor fundamentale și a diferitelor sisteme de drept și tradiții juridice ale statelor membre". Totodată, art. 52 alin. (4) din Cartă prevede că "În măsura în care prezenta cartă recunoaște drepturi fundamentale, așa cum rezultă acestea din tradițiile constituționale comune statelor membre, aceste drepturi sunt interpretate în conformitate cu tradițiile menționate".

Cea de-a zecea concluzie Punând în balanță necesitatea protejării intereselor financiare ale UE și respectarea drepturilor fundamentale, așa cum sunt recunoscute în dreptul Uniunii și relevate de jurisprudența precitată, fără a înclina în favoarea uneia în detrimentul celeilalte, raportat și la dispozițiile legale și jurisprudența obligatorie din dreptul intern, care respectă litera și spiritul Directivei PIF, a Convenției, precum și a tratatelor UE și a Cartei, Înalta Curte de Casație și Justiție va reține incidența Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, respectiv Decizia nr. 67/2022 pronunțată de instanța supremă - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală.

Această concluzie se impune cu atât mai mult cu cât, chiar fără aplicarea unor pedepse, în cauză rămân salvagardate supremația, unitatea și caracterul efectiv al dreptului Uniunii, raportat la datele concrete ale prezentei cauze, respectiv:

- de la data faptelor (martie 2011- iulie 2014) și până la sesizarea instanței cu rechizitoriu (decembrie 2020), organele de urmărire penală au avut nevoie de 6 ani și 5 luni pentru efectuarea anchetei penale, un termen nerezonabil în raport de complexitatea (redușă) a cauzei;

- prejudiciul cauzat bugetului Uniunii a fost recuperat integral, inculpații depunând dovada plății sumei de 1.318.671 RON și dobânzile în cuantum de 48.239 RON, calculate de ANAF,;

- termenul de prescripție de 8 ani aplicat în cauză a fost unul suficient pentru a asigura răgazul de timp necesar organelor judiciare în scopul combaterii eficiente a acțiunilor ilicite și a preîntâmpina un risc de impunitate în cazul unei infracțiuni împotriva intereselor financiare ale UE

Rezumând datele speței la aspectele evidențiate, în limitele procesuale menționate și respectând liniile de interpretare trasate de dreptul european prin jurisprudența CJUE, respectiv a CtEDO, Înalta Curte constată că argumentele invocate de parchet în susținerea cererii de recurs în casație sunt nefondate.

Răspunderea penală a inculpaților pentru faptele de a fi folosit, în perioada martie 2011- iulie 2014, documente inexacte și incomplete în cadrul cererii de finanțare nr. x/31.03.2011 și a contractului de finanțare nr. x/12.07.2012, aferente proiectului "Construcție unitate de depozitare cereale și procesare ulei în comuna Giera, județul Timiș", obținând pe nedrept fonduri din bugetul UE (1.3188.671 RON, echivalentul a 300.504 euro) a fost înlăturată, ca efect al împlinirii termenului de prescripție, cum în mod corect a constatat instanța de apel.

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 297/2018 s-a constatat neconstituționalitatea soluției legislative din art. 155 alin. (1) C. pen. circumscrisă sintagmei "oricărui act de procedură în cauză", întrucât era lipsită de previzibilitate și, totodată, contrară principiului legalității incriminării (paragraful 31).

Această decizie a avut natura unei decizii simple/extreme, întrucât instanța de contencios constituțional a sancționat unica soluție legislativă reglementată prin dispozițiile art. 155 alin. (1) din C. pen. (aspect statuat prin Decizia Curții Constituționale nr. 358/2022, paragraful 61). Referirea la soluția legislativă cuprinsă în C. pen. anterior a avut un rol orientativ, iar nu obligatoriu, destinat legiuitorului, iar nu organelor judiciare (paragrafele 68, 70) și aceasta nu putea fi interpretată ca o permisiune acordată de către instanța de contencios constituțional organelor judiciare de a stabili ele însele cazurile de întrerupere a prescripției răspunderii penale (paragraful 72).

De la data publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018, respectiv 25 iunie 2018, "fondul activ al legislației nu a conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale", rămânând incidente termenele de prescripție generală reglementate de dispozițiile art. 154 din C. pen. (Decizia nr. 358/2022, paragraful 73, 74).

În scopul de a acoperi acest vid, prin O.U.G. nr. 71/2022 a fost modificat C. pen., și în cuprinsul art. 155 alin. (1) a fost reglementată, în conținut, instituția întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale. Norma astfel modificată prevede întreruperea cursului prescripției prin îndeplinirea oricărui act de procedură care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului.

Prin decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție s-a statuat că normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial), supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din C. pen., cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex* prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituție și art. 5 din C. pen.. Această interpretare reconfirmă jurisprudența CCR, precum și jurisprudența instanțelor privitor la modalitatea de interpretare și aplicare a legii în caz de succesiune de legi penale în timp.

În consecință, având în vedere aspectele reținute, Înalta Curte constată că dispozițiile art. 155 alin. (1) din C. pen. în forma în vigoare ulterior Deciziei nr. 297/2018 și până la adoptarea O.U.G. nr. 71/2022, constituie lege penală mai favorabilă, ca efect al inexistenței unui caz de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale, cu consecința incidentței exclusiv a termenelor generale de prescripție prevăzute de art. 154 din C. pen.

Raportat la pedeapsa prevăzută de lege pentru sancționarea infracțiunii prev. de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000 (închisoarea de la 2 la 7 ani), termenul de prescripție incident în cauză (8 ani, potrivit art. 154 alin. (1) lit. c) și data săvârșirii faptelor (31.07.2014), răspunderea penală este înlăturată începând cu data de 30.09.2022, așa cum în mod corect a reținut Curtea de Apel Timișoara, secția penală.

Pentru aceste considerente, în temeiul dispozițiilor art. 448 alin. (1) pct. 1 din C. proc. pen., Înalta Curte va respinge, ca nefondat, recursul în casație formulat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - DNA - Serviciul Teritorial Timișoara împotriva deciziei penale nr. 275/A din 30 martie 2023 a Curții de Apel Timișoara, secția penală, pronunțată în dosarul nr. x/2020

Cheltuielile judiciare ocazionate de soluționarea recursului în casație formulat de parchet, vor rămâne în sarcina statului.

PENTRU ACESTE MOTIVE

ÎN NUMELE LEGII

D E C I D E

Respinge, ca nefondat, recursul în casație declarat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Direcția Națională Anticorupție - Serviciul Teritorial Timișoara împotriva deciziei penale nr. 275/A din 30 martie 2023 a Curții de Apel Timișoara, secția penală, pronunțată în dosarul nr. x/2020.

Cheltuielile judiciare ocazionate de soluționarea recursului în casație rămân în sarcina statului.

Onorariile parțiale convenite apărătorilor desemnați din oficiu pentru intimații inculpați, în sumă de câte 170 RON, se decontează din fondul Ministerului Justiției.

Definitivă.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 7 septembrie 2023.

OPINIE CONCORDANTĂ ÎN PRIVINȚA SOLUȚIEI

Consider că recursul în casație declarat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Direcția Națională Anticorupție - Serviciul Teritorial Timișoara împotriva decizie penale nr. 275/A din 30 martie a Curții de Apel Timișoara, secția Penală se impune a fi respins ca nefondat, dar pentru alte considerente decât cele prezentate în opinia principală, motive pe care nu le îmbrățșez, apreciind că aplicarea hotărârii pronunțate de Curtea Europeană de Justiție, Marea Cameră, la data de 24 iulie 2023, în cauza C-107/23 PPU - Lin, în prezenta cauză, s-ar fi putut realiza în baza caracterului obligatoriu al acestor hotărâri și a principiul colaborării loiale între instanțele naționale și CJUE, însă, doar în măsura în care decizia atacată ar fi fost pronunțată ulterior hotărârii CJUE, pentru următoarele considerente.

Critica formulată de către recurent prin intermediul acestei căi extraordinare de atac a vizat, în esență, greșita încetare a procesului penal dispusă de către instanța de apel ca urmare a constatării intervenirii prescripției răspunderii penale, caz de casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 8 C. proc. pen.

Motivele invocate în cererea scrisă au vizat faptul că instanța de apel nu era obligată să facă aplicarea deciziei nr. 328/2022 a Curții Constituționale a României, privind modul de interpretare a prevederilor art. 155 C. pen., cauza vizând infracțiuni prin care se aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene, caz în care trebuia să se valorifice principiul supremației dreptului Uniunii Europene.

Suplimentar, în susținerea recursului în casație, ulterior admiterii în principiu, recurentul a invocat aplicabilitatea în cauză a Hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene pronunțată în data de 24 iulie 2023.

Consider că invocarea hotărârii preliminare se circumscrie unui argument suplimentar în susținerea criticilor privind aplicarea deciziilor Curții Constituționale nr. 297/2018 și nr. 358/2022, precum și a Deciziei nr. 67 din 25 octombrie 2022, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală și, ca atare, se încadrează în limitele devolutive conturate de art. 442 alin. (2) din C. proc. pen., potrivit căruia instanța de recurs este îndrituită să examineze cauza numai în limitele motivelor de casare invocate în cererea de recurs în casație.

Cu toate acestea, reținând natura juridică a recursului în casație, aceea de cale extraordinară de atac de anulare, al cărei scop este, potrivit art. 433 din C. proc. pen. acela de a supune Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, constatarea nelegalității deciziei date în apel sub aspectul intervenirii cauzei de încetare se poate realiza doar prin raportare la fondul legislativ existent la momentul pronunțării hotărârii recurate.

Hotărârea Curții Europene de Justiție, Marea Cameră, în cauza C-107/23 PPU, a fost pronunțată la data de 24 iulie 2023, ulterior deciziei atacate, așadar, legalitatea soluției de încetare din data de 30 martie 2023 nu poate fi analizată în raport de această decizie.

La momentul pronunțării deciziei atacate, în raport de calificarea în dreptul național a instituției prescripției ca fiind o instituție de drept substanțial, chestiune asupra căreia a statuat cu caracter obligatoriu instanța supremă prin Decizia nr. 67/2022, era incident principiul legii penale mai favorabile.

Cu privire la principiul autorității de lucru judecat, atât în ordinea juridică europeană, cât și în sistemele juridice naționale,

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a statuat constant asupra necesității ca hotărârile judecătorești definitive să nu mai poată fi puse în discuție (Hotărârea din 30 septembrie 2003, Kobler, în cauza C-224/01), cu excepția situației în care normele de procedură interne aplicabile autorizează reexaminarea (Hotărârea din 13 ianuarie 2004, Kuhne & Heitz, în cauza C-453/00 și Hotărârea din 10 iulie 2014, Impresa Pizzarotti & C. Spa, în cauza C-213/13).

Mai mult, Curtea a statuat în sensul că, principiul cooperării nu impune unei instanțe naționale să înlăture norme de procedură internă în vederea reexaminării unei hotărâri judecătorești care a dobândit autoritate de lucru judecat și să o anuleze, atunci când se constată că este contrară dreptului Uniunii (Hotărârea din 1 iunie 1999, Eco Swiss, cauza C-126/97, Hotărârea din 16 martie 2006, Rosmarie Kapferer, cauza C-234/04) și că principiile echivalenței și efectivității nu se opun "ca o instanță națională să nu aibă posibilitatea de a revizui o hotărâre judecătorească definitivă pronunțată în cadrul unei acțiuni de natură civilă, în cazul în care această hotărâre se dovedește a fi incompatibilă cu o interpretare a dreptului Uniunii reținută de Curtea de Justiție a Uniunii Europene ulterior datei la care hotărârea menționată a rămas definitivă, chiar dacă o astfel de posibilitate există în ceea ce privește hotărârile judecătorești definitive incompatibile cu dreptul Uniunii pronunțate în cadrul unor acțiuni de natură administrativă" (Hotărârea din 6 octombrie 2015, Dragoș Constantin Târșia, C-69/14).

În concluzie, analiza privind cazul de recurs în casație se raportează, potrivit legii procesual penale române, la regulile de drept existente la data pronunțării deciziei în apel, instanța nefiind abilitată să reexamineze pe această cale hotărârea atacată prin prisma compatibilității acesteia cu interpretarea dreptului Uniunii reținută de Curtea de Justiție a Uniunii Europene ulterior datei la care aceasta a rămas definitivă.